

RAMOWY PROGRAM KOREKCYJNO–EDUKACYJNY DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC DOMOWĄ W WOJEWÓDZTWIE OPOLSKIM

Wprowadzenie

Zgodnie z zapisami ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej, do zadań własnych samorządu województwa należy m. in. opracowanie ramowego programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową (art. 6 ust. 6 pkt 3).

Ramowy program określa podstawowe standardy i wytyczne do opracowania i realizacji programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową przez jednostki samorządu terytorialnego, stanowiąc istotny i komplementarny element działań systemu przeciwdziałania przemocy domowej (odpowiedzialność za przygotowanie programu i realizację oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc domową spoczywa przede wszystkim na samorządzie powiatowym jako na realizatorze tego zadania, zleconego przez administrację rządową).

Podstawy prawne

Podstawę prawną niniejszego, Ramowego programu korekcyjno–edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową stanowią przede wszystkim:

- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz. U. 2024 r. poz. 1673 ze zm.);
- Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w sprawie programów korekcyjno–edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową (Dz.U. 2023, poz. 1164);
- Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w sprawie wzoru zaświadczenia o zgłoszeniu się do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową lub w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wzoru zaświadczenia o ukończeniu tych programów, a także wzorów pouczeń w związku

z uczestnictwem osób stosujących przemoc domową w tych programach (Dz. U. z 2023 r. poz. 1164);

- Uchwała nr 205 Rady Ministrów z 9 listopada 2023 r. w sprawie ustanowienia Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030 (M.P. poz. 1232 ze zm.);
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskiej Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska karta” (Dz. U. z 2023 r. poz. 1870).

Przy opracowaniu Ramowego programu korzystano także z doświadczeń Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Opolu w zakresie realizacji szkoleń dla członków gminnych zespołów interdyscyplinarnych oraz grup diagnostyczno-pomocowych, realizowanych na podstawie ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej.

I. Cel i standard programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową

Cel programów: Eliminacja zachowań przemocowych poprzez rozwój świadomości i umiejętności rozwiązywania problemów bez stosowania przemocy przez osoby stosujące przemoc domową.

Natomiast standard prowadzenia programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową (zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z 20 czerwca 2023 r. w sprawie programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową) obejmuje:

- zmianę przekonań odbiorców programów korekcyjno-edukacyjnych dotyczących stosowania przemocy domowej;
- powstrzymanie osoby stosującej przemoc domową przed dalszym stosowaniem przemocy;
- rozwijanie umiejętności samokontroli i współżycia, szczególnie poprzez bardziej efektywne radzenie sobie z emocjami, złością lub poczuciem krzywdy w sytuacjach trudnych;
- zmniejszenie przez uczestników programu skali zachowań opartych na przemocy;

- wzrost świadomości na temat zjawiska przemocy domowej i konsekwencji jej stosowania;
- poszerzenie katalogu zachowań osób stosujących przemoc domową o zachowania sprzyjające budowaniu relacji interpersonalnych opartych na szacunku i partnerstwie;
- kształtowanie umiejętności wychowawczych w zakresie wychowania dzieci bez używania przemocy domowej;
- uznanie przez osobę stosującą przemoc domową swojej odpowiedzialności za stosowanie przemocy;
- uzyskanie informacji o możliwościach podejmowania działań terapeutycznych.

Standard programów korekcyjno-edukacyjnych wskazuje na obszary i zagadnienia, które winny być w centrum zainteresowań projektowanych działań, celem eliminacji zachowań przemocowych oraz rozwijania postaw i zachowań, ograniczających ponowne ich stosowanie (z wykorzystaniem potencjału lokalnych i ponadlokalnych podmiotów przeciwdziałania przemocy domowej).

II. Założenia programów

1. Uczestnicy

Oddziaływania korekcyjno–edukacyjne kierowane są do dorosłych osób stosujących przemoc domową – kobiet i mężczyzn – niezależnie od ich sytuacji życiowej czy statusu społecznego. Uczestnikami programów mogą być osoby:

- skazane za czyny związane ze stosowaniem przemocy domowej, odbywające karę pozbawienia wolności w zakładach karnych na terenie województwa opolskiego lub wobec których sąd warunkowo zawiesił wykonanie kary, zobowiązując je do uczestnictwa w programie korekcyjno–edukacyjnym;
- objęte procedurą „Niebieskiej Karty”, kierowane przez gminne zespoły interdyscyplinarne do spraw przeciwdziałania przemocy domowej;
- osoby stosujące przemoc domową, uzależnione od alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych, po zakończonym programie psychoterapii uzależnień.
- osoby zgłaszające się dobrowolnie, z własnej inicjatywy lub na wniosek instytucji pomocowych (w tym ośrodka pomocy społecznej, powiatowego centrum pomocy rodzinie).

Programy mają być otwarte, tj. umożliwić uczestnictwo osobom kierowanym (np. decyzją sądu) oraz tym, które chcą podjąć działania zmierzające do trwałej zmiany postaw i zaprzestania stosowania przemocy domowej.

2. Rekrutacja do programów

Za programy korekcyjno-edukacyjne i jego realizację odpowiedzialny jest samorząd powiatowy (działając np. za pośrednictwem Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie). Istotna jest w tym względzie współpraca z samorządem gminnym oraz innymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi, zajmującymi się problematyką przemocy domowej (w tym gminnymi zespołami interdyscyplinarnymi ds. przeciwdziałania przemocy domowej, kuratorami sądowymi, organizacjami pozarządowymi, ośrodkami penitencjarnymi).

Proces rekrutacji ma przede wszystkim na celu zapewnienie uczestnictwa w programie osób, wobec których istnieje uzasadnione podejrzenie lub potwierdzenie stosowania przemocy domowej, oraz które wyrażają gotowość do zmiany własnych zachowań i postaw.

Rekrutacja do programów może opierać się na:

a) działaniach informacyjnych, w tym

- publikacji informacji o programie na stronach internetowych samorządu gminnego i powiatowego oraz ich jednostek organizacyjnych, a także innych instytucji pomocowych i organizacji pozarządowych;
- dystrybucji ulotek i broszur w miejscach publicznych (urzędy, biblioteki, sądy, ośrodki zdrowia, itp.);
- organizacji kampanii społecznych, konferencji, seminariów i wydarzeń profilaktycznych, promujących ideę życia bez przemocy.

b) współpracy z instytucjami i innymi podmiotami, zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy domowej, w tym

- sądami, prokuraturą i kuratorską służbą sądową,
- zakładami karnymi i aresztami śledczymi,
- powiatowymi centrami pomocy rodzinie,
- ośrodkami pomocy społecznej,
- ośrodkami interwencji kryzysowej,

- organizacjami pozarządowymi, prowadzącymi działania na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej,
- zespołami interdyscyplinarnymi i grupami diagnostyczno–pomocowymi, zajmującymi się problematyką przemocy domowej.

Formy współpracy mogą obejmować:

- przekazywanie informacji o programie (ulotki, plakaty, broszury, materiały elektroniczne),
- organizację spotkań, w tym międzyinstytucjonalnych,
- zawieranie porozumień o współpracy i wymianie informacji,
- wspólne działania edukacyjne i promocyjne.

III. Realizacja programów

Programy korekcyjno–edukacyjne dla osób stosujących przemoc domową w województwie opolskim mogą być realizowane w różnych formach organizacyjnych (indywidualnych i grupowych).

Miejsca realizacji zajęć w ramach programu winny zapewniać odpowiednie warunki i poufność uczestników. Natomiast w przypadku realizowania zajęć dla sprawców przemocy w miejscu udzielania pomocy również osobom doświadczającym przemocy domowej, należy bezwzględnie w pierwszej kolejności mieć na uwadze bezpieczeństwo i zapewnienie koniecznych warunków osobom dotkniętym przemocą.

W szczególnie uzasadnionych przypadkach zajęcia programu korekcyjno-edukacyjnego mogą być prowadzone z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej, umożliwiającich porozumiewanie się na odległość, zwłaszcza gdy uczestnicy zamieszkują tereny o ograniczonej dostępności komunikacyjnej lub są osobami z niepełnosprawnościami.

IV. Kwalifikacje osób prowadzących programy

Zgodnie z § 6 Rozporządzenia Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w sprawie programów korekcyjno–edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową, programy te mogą być prowadzone wyłącznie przez osoby, które spełniają wskazane kwalifikacje, tj.:

- posiadają wykształcenie wyższe na kierunku: praca socjalna, pedagogika, pedagogika specjalna, nauki o rodzinie, politologia, politologia i nauki społeczne w zakresie pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej, resocjalizacji lub pracy socjalnej lub
- posiadają tytuł zawodowy magistra na kierunku: psychologia, praca socjalna, pedagogika, pedagogika specjalna, nauki o rodzinie, politologia, politologia i nauki społeczne w zakresie pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej, resocjalizacji lub pracy socjalnej lub na innym kierunku, uzupełnionym studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, pedagogiki lub resocjalizacji lub
- są terapeutami lub psychoterapeutami;
- posiadają udokumentowany co najmniej 3-letni staż pracy w instytucjach lub innych podmiotach realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej;
- posiadają zaświadczenie o ukończeniu szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej w wymiarze co najmniej 100 godzin, w tym w wymiarze 50 godzin w zakresie pracy z osobami stosującymi przemoc domową.

V. Etapy realizacji programów

1. Diagnoza wstępna

Diagnoza wstępna stanowi pierwszy etap oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych i ma na celu ocenę możliwości uczestnictwa w programie osoby stosującej przemoc domową oraz określenie zakresu koniecznych działań wspierających.

Podczas indywidualnej rozmowy prowadzący dokonuje w szczególności:

- identyfikacji motywacji uczestnika do udziału w programie oraz gotowości do zmiany zachowań,
- rozpoznania okoliczności skierowania do programu (dobrowolne zgłoszenie, zobowiązanie sądu, itp.),
- oceny poziomu odpowiedzialności uczestnika za stosowaną przemoc.
- rozpoznania występowania zachowań agresywnych i przemocowych,
- identyfikacji problemów związanych z używaniem alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych,

- określenia występowania zaburzeń psychicznych lub innych trudności, mogących wpływać na przebieg programu,
- ustalenia ewentualnej konieczności skierowania uczestnika na dodatkową konsultację psychologiczną, psychiatryczną, terapeutyczną lub diagnostyczną.

W przypadku stwierdzenia przeciwwskazań do udziału w programie uczestnik może zostać skierowany do innych form pomocy specjalistycznej.

2. Zawarcie kontraktu uczestnictwa

Warunkiem rozpoczęcia udziału w programie jest podpisanie kontraktu, określającego prawa i obowiązki uczestnika oraz zasady współpracy z realizatorem programu.

Zaleca się, by podpisując kontrakt uczestnik zobowiązał się m. in. do:

- uznania odpowiedzialności za stosowanie przemocy domowej,
- aktywnego udziału w procesie zmiany własnych zachowań,
- uczestnictwa w zajęciach indywidualnych i grupowych (nie będąc pod wpływem alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych).
- przestrzegania ustalonych zasad organizacyjnych programu,
- respektowania godności i bezpieczeństwa pozostałych uczestników,
- powstrzymywania się od zachowań agresywnych i przemocowych.

Kontrakt winien określać również warunki ukończenia programu, w tym okoliczności wykluczenia z udziału w programie.

3. Diagnoza pogłębiona

W trakcie programu może być realizowana diagnoza pogłębiona (w przypadku zajęć grupowych może być wykorzystana do indywidualizacji procesu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych).

Jej celem jest uzyskanie pełniejszej wiedzy o mechanizmach stosowania przemocy przez uczestnika oraz określenie indywidualnych obszarów wymagających dalszej pracy.

Diagnoza obejmuje m. in. analizę:

- doświadczeń związanych z byciem świadkiem lub osobą doznającą przemocy,
- relacji partnerskich i rodzinnych,

- sposobów radzenia sobie ze stresem i konfliktami,
- przekonań dotyczących ról społecznych i rodzinnych,
- występowania uzależnień,
- zaburzeń psychicznych lub problemów zdrowotnych,
- systemu wartości i norm społecznych.

4. Realizacja programu

Zaleca się, by:

- w ramach zajęć grupowych liczba uczestników wyniosła pomiędzy 5 a 15 osób;
- minimalny czas trwania programu dla jednego uczestnika wyniósł 60 godzin (w ramach zajęć indywidualnych i grupowych).

5. Zakończenie uczestnictwa w programie

Zaleca się, by za ukończenie programu uznać udział uczestnika w co najmniej 75% przewidzianych zajęć oraz realizację podstawowych celów programu, określonych przez prowadzących (w przypadku uczestnictwa osoby w minimum 50% zajęć zalec się wydać informację o uczestnictwie w programie).

Ocena ukończenia programu może uwzględniać:

- stopień realizacji kontraktu,
- osiągnięte zmiany postaw i zachowań,
- rozwój kompetencji społecznych i emocjonalnych,
- gotowość do dalszej pracy nad zmianą.

Uczestnik otrzymuje dokument o ukończeniu programu (zaświadczenie).

VI. Realizatorzy programów

Samorząd powiatowy w porozumieniu z bezpośrednim realizatorem programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową zobligowany jest do określenia m.in.

- uczestników/adresatów programu i ich liczby,
- tematyki zajęć ze wskazaniem liczby godzin,
- harmonogramu zajęć i ich częstotliwości,

- formy i metody pracy,
- czasu trwania programu z określeniem liczby godzin (zajęć indywidualnych i grupowych).

Realizator programu odpowiedzialny jest za przygotowanie i odpowiednie dokumentowanie realizacji programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową, w tym jego standardu, określonego w Rozporządzeniu Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z 20 czerwca 2023 r. w sprawie programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową.

Uczestnictwo w zajęciach programu winno być udokumentowane w formie list obecności lub innego potwierdzenia uczestnictwa.

Jednocześnie zaleca się badanie skuteczności programów korekcyjno-edukacyjnych kierowanych do osób stosujących przemoc domową przez monitorowanie ich zachowań przez okres do 3 lat po jego ukończeniu (pkt 3.3.7 Rządowego Programu Przeciwdziałanie Przemocy Domowej na lata 2024-2030).

VII. Monitoring i ewaluacja

Monitoring realizacji programu winien być prowadzony w sposób ciągły przez cały okres jego trwania (liczby uczestników, instytucji kierujących itp.), w tym uwzględniać realizację kontraktu przez uczestnika zajęć (np. uczestnictwo na zajęciach).

Ewaluację programu winno się przeprowadzić co najmniej raz - po zakończeniu realizacji programu, celem analizy przyjętych działań, w tym jakości prowadzonych zajęć, wykorzystując do tego np. ankiety ewaluacyjne, wywiady indywidualne, analizę dokumentacji programu (można też przeprowadzić dodatkową ewaluację w np. w połowie realizacji programu).

VIII. Dokumentacja realizacji programów

Dokumentacja programu może obejmować:

- skierowanie lub zgłoszenie do programu,
- kartę uczestnika,
- kartę diagnozy wstępnej,
- kartę diagnozy pogłębionej,
- kontrakt uczestnika,
- harmonogram realizacji programu,

- listy obecności,
- karty zajęć indywidualnych,
- karty zajęć grupowych,
- zaświadczenie o ukończeniu programu.

IX. Finansowanie programów

Zgodnie z art. 6 ust. 4 pkt 2 ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej opracowywanie i realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową należy do zadań z zakresu administracji rządowej, realizowanych przez powiat. Środki na realizację programów zapewnia budżet państwa za pośrednictwem wojewody. Program może być również współfinansowany ze środków własnych jednostek samorządu terytorialnego oraz innych źródeł, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.